

Степан ЧОРНИЙ,
викладач-методист Богуславського гуманітарного коледжу
імені І.С.Нечуя-Левицького (Київська обл.)

Музика єднає світ

(Методична розробка індивідуального заняття з постановки голосу)

Сьогодні учитель музичного мистецтва в школі, як то кажуть, і швець, і жнець, і на дуді гравець. Адже він мусить вміти гарно говорити і співати, добре володіти музичним інструментом, комп'ютерним обладнанням, а ще створити дитячий хор, оркестр, ансамблеві групи, вміло працювати з солістами-співаками, цікаво будувати концертні програми, писати музику, літературно-музичні сценарії до різних ювілейних і святкових дат та ін.

У навчальній програмі з предмета "Постановка голосу" для студентів спеціальності "Педагогіка і методика середньої освіти. Музика" зазначено, що підготовка студентів до вокально-педагогічної роботи в школі, дошкільному закладі повинна пронизувати весь навчальний процес у вокальному класі на музично-педагогічному відділенні.

Концепція занять вокального класу вимагає комплексного підходу. Вони мають нести потенціал напруженої праці відповідно до вимог нових стандартів і вимог школи, а з іншого боку, бути сповненими насолоди від співу, радості спілкування з мистецтвом.

Комплексний підхід до одногодинного заняття сольним співом в тиждень означає й те, що студент (хоча й дистанційне вокальне навчання взагалі неможливе, на відміну від інших музичних дисциплін) все ж таки отримує на занятті необхідну настанову, як самостійно з дня в день працювати над теорією вокалу та своїм голосом, а ще слухати й аналізувати багато різної музики, особливо професійного співу кращих академічних і естрадних виконавців...

Пропонуємо ознайомитися з деякими особливостями вокальної підготовки майбутнього учителя музики в коледжі на прикладі одного заняття.

Тема семестру. Удосконалення звучання голосних на всьому діапазоні.

Тема заняття. Музика єднає світ.

Мета.

- **Навчальна:** навчити студентів знаходити спільні і характерні ознаки в піснях різних народів світу, які вивчаються в 1–4 кл. загальноосвітньої школи за програмою "Музичне мистецтво";

- **розвивальна:** розвивати в студентів уміння співати вільно, природно без напруження голосового апарату;

- самостійно виявляти засоби музичної виразності, коментувати характерні методико-ритмічні звороти народних мелодій, особливості художніх образів тощо; формувати в студентів морально-етичні цінності; розвивати уяву студентів, уміння спостерігати та узагальнювати;

- **виховна:** виховувати в студентів почуття краси музики інших народів, інтернаціональне почуття, інтерес і любов до своєї професії – учителя музичного мистецтва в школі.

Міжпредметні зв'язки. Методика музичного виховання в школі, історія музики, сольфеджіо, диригування, теорія музики.

Музичний матеріал. Пісні народів світу:

- туркменська "Метелик", латвійська "Півник", російська "Со вьюном я хожу", естонська "У кожного

свій музичний інструмент", польська "Зозуля", грузинська "Світлячок", "Мерцкхало", індонезійська "Прогулянка з батьком".

Забезпечення заняття.

а) *Література.*

1) Дмитрієв Л. Б. Основи вокальної методики М., 1968 р. С. 643.

2) Кравченко А. М. Таємниці бельканто. 1993 р. С. 126.

3) Антонюк Г. В. Традиції української вокальної школи. Микола Кондратюк. "Українська ідея". К. : 1998 р. С. 147.

4) Ісаєва І. О. Самовчитель. Естрадний спів. Видавництво "Астрель", Л.: 2006 р. с. 320.

5) Навчально-методичний посібник Чорного С. П. "Вокальна музика народів світу" для студентів спеціальності "Музичне мистецтво", керівників практики.

б) *Навчальне обладнання.*

Мультимедійний проектор, проекційний екран, ноутбук, мультимедійна презентація "Грузинські гірські краєвиди" та аудіозаписи грузинської народної пісні "Мерцкхало" у виконанні хору "Чорна ластівка", японської народної пісні "Вулкан Айзу Бандай" у виконанні фінського хору "Тапіола".

Хід заняття

I. Вступна частина заняття.

1) Перевірка готовності студентки до заняття.

2) Створення позитивної атмосфери у вокальному класі.

II. Основна частина заняття.

1) Оголошення теми заняття: "Музика єднає світ".

2) Актуалізація опорних знань.

Викладач постановки голосу: Панно Аліно, сьогодні ми здійснимо мандрівку у світ музики інших народів. Адже без пізнання і розуміння її краси неможливе пізнання і культури власного народу.

У кожного народу є своя музика. Протягом багатьох віків вона створювалася відомими й невідомими авторами і була окрасою людського життя. Пісні є найпоширенішим жанром у музиці. Народна пісня – це пісня, створена народом, у якій люди розповідали про своє життя та працю. Кожен виконавець додавав до пісні щось своє, індивідуальне. У народній пісні немає автора або автор невідомий.

Кожен народ має свою музичну мову. Музична мова, на відміну від розмовної, зрозуміла без перекладу. Музика – це мова, яку розуміють усі. Що це справді так, ми спробуємо вгадати один музичний фрагмент.

Звучить аудіозапис японської народної пісні "Вулкан Айзу Бандай" у виконанні фінського хору "Тапіола".

3) Мотивація навчання.

Викладач: Музика якого народу шойно прозвучала? (Відповідь студентки: японського). Чому ви так думаєте? (Відповідь).

4) **Формування умінь і навичок.**

– Кожне наше заняття з постановки голосу ми розпочинали з розспівування на матеріалі традиційних "італійських" вправ. Сьогодні ж, відповідно до теми заняття, ними будуть народні пісні, які для кожного співака є зразком вокальних зручностей.

Почнемо з туркменської пісні "Метелик" про яскравого, барвистого, легкого метелика, що в'ється над квітами.

Прочитайте спочатку виразно слова пісні, так, як би ви вчили їх читати учнів 4 класу, в якому вона вивчається за програмою "Музичне мистецтво".

Студентка.

Діти, вдихаємо всі разом через ніс повітря і читаємо протяжно, в ритмі слова пісні "Метелик":

Вьет-ся, вьет-ся мо-ты-лек,
Пест-рый лег-кий мо-ты-лек.

Молодці, всім вистачило для читання повітря, а тепер знову глибоко вдихаємо і далі продовжуємо:

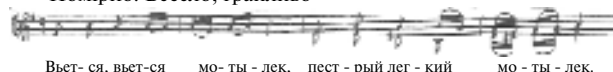
Вьет-ся, вьет-ся мо-ты-лек,
Сам кра-си-вый, цве-ток.

Викладач. Щоб покращити безперервність потоку звучання голосу, методика постановки голосу вимагає застосування такого прийому, як вокалізація мелодій. Ми використаємо з цієї метою склади: в'ю-мі-в'ю. Звуки ю = (й + у = ю) допоможуть вам закріпити навичку утримування м'якого піднебіння у "високій" позиції і зумовить приємне, близьке звучання на губах.

Метелик

Туркменська народна пісня

Помірно. Весело, грайливо

Викладач. А тепер розспівно і плавно проспівуйте весь куплет пісні "Метелик" зі словами. (Студентка співає). Як ви розумієте італійський вислів: "Мистецтво співу – це мистецтво дихання"? (Співацьке дихання відрізняється від побутового тим, що вимагає організації ендогенного, тобто нижньореберного діафрагмального дихання).

Покажіть, як ви будете вчити дітей вдихати повітря перед початком співу?

Студентка. Діти, вдихніть коротко повітря через ніс так, ніби ви вдихаєте приємний запах квітів – півонії, троянд, ромашки. Ось так (показує). А потім поволі видуйте повітря через стиснуті трубочкою губи. Ось так (показує). Нижні ребра опускаємо тільки після повного видиху повітря. Повторюю вправу з ними.

Викладач. Народи Прибалтики дуже люблять співати. Фестивалі народної пісні збирають тисячі прихильників пісенного фольклору. Любов

до народної пісні ріднить прибалтійців з українцями. Пісня "Півник" відображає національні особливості народу: працьовитість, поміркованість, уміння знаходити радість у праці.

Провокалізуйте мелодію пісні на складі: ре-мі-ре, після чого одразу з настроєм — весело проспівайте її із словами.

Півник

Латвійська народна пісня

Весело

Ут - ром, толь-ко зорь - ка над зем - лей вста - ёт,
звон - ко на дво - ре наш пе - ту - шок по - ёт

В и к л а д а ч. Що для вас означає поняття — фізіологічно правильний спів?

С т у д е н т к а. Повнозвучний, об'ємний спів без зайвого напруження горлових м'язів. Такий спів італійці здавна називають словом бельканто (чарівний спів). Запорукою його є високо підняте, ніби легкий парус, і притиснуте до твердої лобно-лицевої ділянки голови м'яке з язичком піднебіння. На практиці ми виробляємо його у дітей засобом сольфеджування мелодій.

В и к л а д а ч. Визначте тональність хороводної російської пісні "Со вьюном я хожу" і просольфеджуйте її мелодію.

Со вьюном я хожу

Російська народна пісня

Со вью - ном я хо - жу, с зо - ло - тым я хо - жу, и не
зна - ю, ку - да вьюн по - ло - жить, я не зна - ю, ку - да вьюн по - ло - жить

Студентка співає мелодію пісні із називанням нот.

Які ви ще знаєте хороводні пісні? (Російські — "Во поле береза стояла", "А мы просо сеяли", українські — "Подольночка", "Марина", білоруська — "Перепілонька". Ці та інші пісні в давнину дівчата співали, рухаючись по колу плавним кроком).

— Особливістю естонських народних пісень є пісенність, яка зближує їх з українською музикою. В пісні "У кожного свій музичний інструмент" оспівуються народні музичні інструменти: волинка, дудочка, сопілка, ріжок. На таких інструментах в Україні також грали з малих літ дорослі і малі. Проспівайте заспів пісні одразу зі словами.

У кожного свій музичний інструмент

Естонська народна пісня

Рухливо

1. Взял во-лын-ку наш со - сед, он иг - ра - ет
с ма-лых лет: он иг - ра - ет: ти - ри - лиль,
звучи та - ют: ти - ри - лиль Ля - ля - ля

Яким прийомом можна активізувати дітей під час виконання цієї пісні?

С т у д е н т к а. Діти, уявіть, що кожний з вас тримає в руках той чи інший музичний інструмент. Під час співу цієї естонської пісні покажіть руками, як ви уявно граєте на одному з них.

В и к л а д а ч. Які голосні звуки ви оберете на педпрактиці в дитсадку чи школі для вироблення у дітей навички "високої" позиції звучання голосу?

С т у д е н т к а. Голосні звуки "У", "Е", "І" природно утримують м'яке піднебіння у високій позиції, вмикаючи головний регістр вже на ля¹, сіб¹. Голосні ж звуки "А" і "О" в недосвідчених співаків звучать тільки в грудному регістрі, і вмикають "головний" значно вище, або ж взагалі його не вмикають. Спів же верхніх нот у грудному регістрі суперечить природі людського голосу і зашкоджує здоров'ю і розвитку голосу.

В и к л а д а ч. Пісенність і танцювальність при-таманна музиці різних країн, але в кожній із них є свої характерні інтонаційні риси. Зверніть увагу, Аліно, на ритм "Чеської польки", перш за все на синкопу. Проспівайте також спочатку мелодію на складі: ті-та-ті, та-ті-та, а потім вже із словами. Висока позиція голосного "І" та близької, на зубах вимови приголосного "Т" підсилить дзвінкість і крилатість вашого голосу.

Полька

Чеська народна пісня-танець

Швидко, весело

Ся-є в не-бі со-неч-ко со-неч-ко зо-ло-те-сло-неч-ко до-неч-ко
Ві-тер ба-чить ума-роч-ку ума-роч-ку Гей стан-цю-ем по-леч-ку по-леч-ку

В и к л а д а ч. Музика, пісня не знає кордонів. Тим більше сьогодні. І кожен художній колектив чи

співак, вирушаючи на гастролі в іншу країну, як правило, заздалегідь готує для виконання на естраді ту пісню, яка найповніше виражає "обличчя" цієї країни. Ви ознайомилися з навчально-методичним посібником "Вокальна музика народів світу", тож скажіть, яку б пісню ви обрали заголовною для концертного турне, наприклад, у Польщу із своїм майбутнім дитячим вокально-хоровим колективом?

С т у д е н т к а. Я б обрала веселу, рухливу польську народну пісню "Зозуля". Своїм тридольним розміром і темпом вона нагадує польський народний танець – мазурку.

В и к л а д а ч. Пропівайте пісню зі словами.

Зозуля

Польська народна пісня

Жваво. Граціозно.

1. В пол-день на о- пуш-ке со-бра-лись по- друж-ки,
пе-сни рас-пе- ва- ют, вто-рит им ку- куш-ка

– Отже, "Зозуля" – це пісня-танець, зразки яких також зустрічаються в українській пісенно-танцювальній творчості. Які, наприклад?

С т у д е н т к а. "Дівчино моя, переяславко", "Ой, лопнув обрuch", "Кину кужіль на полицю" та ін...

В и к л а д а ч. На цьому Аліно, ми завершуємо роботу над розвитком вашого ладового слуху і ладового музичного відчуття шляхом акапельного співу народних мелодій. Він у вас достатньо сформований.

5) Робота над вокалізацією мелодії грузинської народної пісні "Світлячок".

В и к л а д а ч. З власного досвіду, Аліно, ви, мабуть, вже переконалися, що без виконання вокалізів у супроводі фортепіано неможливо досягти значних успіхів у постановці голосу.

Як свідчить музична наука і практика, найкращим прийомом вокалізації мелодій є їх сольфеджування. Тож вдалим "вокалізом" для оволодіння розспівністю, легкістю, зв'язністю звучання вашого голосу хай стане сольфеджування мелодії грузинської народної пісні "Світлячок" у супроводі фортепіано. Це старовинна лірична грузинська народна

пісня про звертання людини до світлячка, щоб він висвітлив їй дорогу в нічній пітьмі.

Щоб налагодити себе на характер грузинської музики, передусім прослухайте фрагмент аудіозапису іншої грузинської народної пісні у професійному виконанні. (*Звучить аудіозапис грузинської народної пісні "Мерікхало" у виконанні грузинського хору "Чорна ластівка". На екрані краєвиди Грузії*).

В и к л а д а ч. Після сольфеджування мелодії одразу співайте її із словами. Зверніть увагу на мелодію широкого дихання, її розспівність і філософічність звучання.

Світлячок

Грузинська народна пісня

Повільно, наспівно

1. Свет-ля-чок, мой свет-ля-чок, ма-нит
взо-ры твой по-лет. Твой да-ле-кий о-го-
-нек мне по-ко-я не да-ет.

III. Підсумкова частина заняття.

На завершення роботи над темою "Музика єднає світ" покажіть, Аліно, іще зразок повноцінного художнього виконання народної пісні, яка Вам особливо подобається – індонезійської "Прогулянка з батьком".

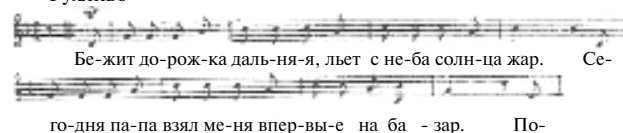
Виконуючи її, зверніть особливу увагу на дотримання чіткого ритму, сонячність і легкість ведення мелодії, оскільки вони виражають щасливий настрій хлопчика, що править коником і весело співає.

1) Художнє виконання індонезійської народної пісні у супроводі фортепіано "Прогулянка з батьком".

Прогулянка з батьком

Індонезійська народна пісня

Рухливо

Бе-жит до-рож-ка даль-ня-я, льет с не-ба солн-ца жар. Се-
го-дня па-па взял ме-ня впер-вы-е на ба-зар. По-

2) Закріплення навчального матеріалу.

3) Підсумок заняття.

